

Sadržaj

- 01: Razvojne perspektive bunjevačke zajednice
02: Bunjevačka kulturna autonomija i nacionalna konsolidacija

Akcenti:

Etnički opstanak i nacionalni razvoj Bunjevaca

Razvojne perspektive bunjevačke zajednice

A. Raič

Pred elitu nacionalne manjine Bunjevaca u Srbiji na početku treće decenije 21. veka postavljen je problem ubrzane depopulacije stanovništva (sa 21434 u vreme popisa 1991. godine popis 2011. godine sveo je bunjevačko stanovništvo na 16469 osoba ili opadanje za 24%). Pod istim uslovima naredni popis 2022. godine obećava bunjevačko stanovništvo u Srbiji smanjeno na 13987 osoba. Procena dinamike depopulacije na osnovu prosečne godišnje stope depopulacije Bunjevaca APV za period (1991-2011)



Subatica 15.08. 2021 nacionalni praznik Dužijanca

od 0,1775% ukupno bunjevačko stanovništvo u poslednjoj godini tekućeg veka (posle 80 godina) bi se svelo na 2929 osoba.

Ovaj opominjući signal iz budućnosti šalju poznati faktori demografskog i socio-kulturnog kretanja Bunjevaca: 1) negativna stopa prirodnog priraštaja, 2) stopa asimilacije u druge etničke-nacionalne kategorije, 3) stopa apstinencije (nacionalnog neizjašnjavanja), 4) stopa iseljavanja.

Bela kuga prati Bunjevce u Bačkoj od 19. veka kada je industrijalizacijom razoren njihov sistem porodičnih zadruga a ukidanje feudalizma obespravilo latifundijski sistem bunjevačkih veleposednika, prvi svetski rat desetkovao mušku populaciju a agrarna reforma posle drugog svetskog rata suzila njihovu ekonomsku osnovu na obim dovoljan za porodicu samo sa jednim potomkom. Ovaj poslednji ekonomski udar doveo je do ubrzane urbanizacije Bunjevaca nespremnih za integraciju omladine u sistem 16-godišnjeg školovanja čija je posledica njihovo svrstavanje na dno rangiranja stanovništva APV po nivou školske spreme. Temelj ove demografske krize čine navedeni strukturni društveno-ekonomski faktori koje Bunjevci nisu mogli okrenuti u svoju korist zbog odsustva obrazovanog sloja na pozicijama političkog i naučno zasnovanog strategijskog odlučivanja.

Drugi faktor depopulacije nadgradnja je prvoga: u urbanizovanom stanovništvu sa većinskim nebunjevačkim obrazovno bolje pozicioniranim stanovništvom, teče proces prirodne asimilacije putem formiranja mešoviti porodica u kojima se gubi bunjevački etnicitet. Državni sistemi nacionalne homogenizacije dopunski su podsticali taj prirodni proces asimilacije manjinskih, osobito bunjevačkog,

etnikuma (poslednji popis pokazuje u APV za 15,21% brojnije stanovništvo srpskog maternjeg jezika od brojnosti nacionalno izjašnjenog srpskog stanovništva). Bunjevaca koji ne govore svojim maternjim jezikom u Subotici je 2011. godine bilo 46,6% a u Somboru 81,2% (Hrvata-Bunjevaca koji ne govore svojim maternjim jezikom je bilo respektivno 59,21% odnosno 72%).

Apstinencija od nacionalnog izjašnjavanja proces je koji se naglo ispoljava u APV posle 1991. godine. Tokom poslednje dve popisne decenije u Somboru udeo apstinencije povećan je sa 1,3% na 9,58% dakle za 7,4 puta a u Subotici sa 2,6% na 16,84% ili za 6,5 puta. Ova opominjuća tendencija se u poslednjoj deceniji smanjuje ali problem kulturološki uslovljene depopulacije Bunjevaca ostaje aktuelan.

Verovatnoće uticaja faktora dinamike (smanjenja) bunjevačkog stanovništva (u%)		
	Sombor	Subotica
	Gradska naselja	
Priraštaj	19,06	29
Apstinencija	32,72	50,18
Ostali faktori	48,23	20,82
	Ostala naselja	
Priraštaj	32,91	35,11
Apstinencija	36,71	51,64
Ostali faktori	30,38	13,25

Gornja empirijska procena ovog procesa upućuje na apstinenciju kao najuticajnijeg faktor u obadve urbanoruralne sredine Subatice (u somborskoj sredini struktura ovih faktora nije polarizovana). *A apstinenciju treba razumeti kao identitetsku raskrnicu ka prirodnoj asimilaciji ili priklanjanju humanoj modernizaciji bunjevačkog identiteta koja uklanja parališuće efekte njegove politizacije (tzv. identitetskog spora).*

Na depopulaciju Bunjevaca utiče poslednjih decenija visoka opšta stopa sklonosti iseljavanju kod omladine. Ako se tome dodaju već konstatovane, kao i očekivane od sledećeg popisa, stope depopulacije, dobija se zabrinjavajuća kombinacija uticaja pomenuatih negativnih faktora depopulacije.

Stope rasta stanovništva u deceniji popisa 2002-2011.

U procentima %	Bunjevci	Hrvati	Srbi
Sombor grad	-26,69	-10,45	-2,45
Subotica grad	-17,57	-10,39	12,02
Sombor ostalo	-15,55	-14,30	-17,24
Subotica ostalo	-14,50	-24,08	-12,52

U subotičkom kao i u somborskom gradskom okruženju Bunjevci se nalaze u položaju u kojem je uticaj prirodne asimilacije nesumnjivo naglašen (srpsko stanovništvo ne podleže depopulaciji). A u obadve ruralne sredine je izazov iseljavanja sličan kod tri nacionalne grupacije (naglašeniji kod Hrvata).

Gornja zapažanja upućuju na zaključak da je hitna potreba za opstanak i razvoj Bunjevaca u Bačkoj obezbeđivanje društveno-ekonomskih uslova proširene porodične reprodukcije (troje dece) sa oba zaposlena roditelja, uz stvaranje pretpostavki naučno zasnovanog visokog obrazovanja u subatičkom okruženju. I uz stvaranje kulturoloških uslova *integracije Bunjevaca* u proces održivog demografskog porasta srpskog stanovništva (obraz. strukt. Srbi 2011).

Bunjevačka kulturna autonomija i nacionalna konsolidacija

A.Raič

Kulturna autonomija kod Bunjevaca ima svoj konzervativni aspekt: očuvanje tradicije iz vremena pre nacionalnog preporoda okružujućih titularnih naroda (Mađara, Srba, Hrvata). Vrhunac svog nacionalno-političkog stupanja na istorijsku scenu Bunjevci nisu realizovali za sopstvenu nacionalnu konsolidaciju (konstituisanje delegacije na Velikoj skupštini 1918. godine kao sopstvenog političkog organa). Pouka tog istorijskog promašaja jeste neophodnost nacionalne konsolidacije bunjevačke kulturne autonomije. To znači *razvijanje sposobnosti Bunjevaca za politički nastup u rešavanju ključnog problema kulturne autonomije: obrazovanja naroda za društvo znanja.*

Obrazovna struktura Bunjevačkog stanovništva APV 2002. godine

Nacionalna ili etnička pripadnost	Ukupno	Bez osnovne škole i sa 1-3 razreda osnovne škole		4-7 razreda osnovne škole	Osnovno obrazovanje	Srednje obrazovanje						Više obrazovanje	Visoko obrazovanje	Nepoznato
		svega	Nepismeni			svega	stručne škole u dvogod. i trogod. trajanju	Gimnazija	srednje stručne škole	srednje usmereno obrazovanje	škole za specijalizaciju			
Bunjevci ukupno	17771	804	200	4106	4976	6871	3310	356	3076	78	51	528	466	21
Bunjevci muški	8210	241	52	1375	2348	3729	2284	116	1242	47	40	280	229	9
Bunjevci ženski	9561	563	148	2731	2628	3142	1026	240	1834	31	11	248	237	12
Struktura stanovništva po nivou obrazovanja %														
Bunjevci ukupno	100	4.52	1.13	23.11	28.00	38.66	18.63	2.00	17.31	0.44	0.29	2.97	2.62	0.12
Bunjevci muški	100	2.94	0.63	16.75	28.60	45.42	27.82	1.41	15.13	0.57	0.49	3.41	2.79	0.11
Bunjevci ženski	100	5.89	1.55	28.56	27.49	32.86	10.73	2.51	19.18	0.32	0.12	2.59	2.48	0.13
Odnos prema strukturi Vojvodine (% Vojv=100)														
Bunjevci ukupno		50.33	67.68	133.38	107.10	101.66	200.34	36.34	77.36	63.95	176.06	71.71	56.47	163.77
Bunjevci muški		32.65	38.09	96.68	109.39	119.42	299.23	25.63	67.61	83.40	298.90	82.32	60.06	151.99
Bunjevci ženski		65.51	93.09	164.89	105.13	86.40	115.43	45.54	85.73	47.24	70.58	62.61	53.38	173.99

Podaci za 2011. za Srbiju %

Bunjevci

Os 32
Sr 57
Vi 4
Vs 6

Rusini

Os 22
Sr 60
Vi 6
Vs 12

Srbi

Os 18
Sr 58
Vi 8
Vs 17

Gornja tabela otkriva prirodu pomenitog problema i upućuje na putove njegovog rešavanja. Više od polovine Bunjevaca dospevalo je 2002. najdalje do završene osnovne škole, do 40% bilo je sa srednjom školom a jedva 5% dospevalo do nivoa višeg i visokog obrazovanja koje otvara vrata profesionalnog razvoja i prosperiteta u savremenom društvu znanja.

Tabela pokazuje i 2011. zaostajanje Bunjevaca u dostizanju srednjoškolskog nivoa obrazovanja koje je bilo njihov krajnji domet kao naroda. To naglašava značaj započetog kulturnog obrta ka visokom vrednovanju srednjeg obrazovanja kao oslonca za dalje, visokoškolsko obrazovanje. No, gimnazijsko obrazovanje je usko grlo u napredovanju ka visokoškolskom obrazovanju koje je danas podloga prosperiteta uspešnih naroda. Bunjevcima je takvo napredovanje cilj koji osigurava opstanak. Sklanjanje prepreka njegovom postizanju je mera nacionalne konsolidacije bunjevačke kulturne autonomije. Praktično to znači hitno pristupanje ostvarivanju dva cilja:

1) Bunjevačkog obrazovnog centra u Subotici (slično Rusinima školovanje do gimnazije) i 2) sistema podrške visokoškolskog (akademskog, vrhunskog naučnog) obrazovanja, posebno Bunjevaka. Oko ovih neodložnih *nacionalnih ciljeva* mora se konsolidovati bunjevačka zajednica i njena kulturna autonomija kao demokratski politički sistem.

TRIBINA Odbora za nauku Bunjevačke matice - eMail novine - pristupna stranica za **Bunjevački prigled**:
<https://bunjevackiprigled.wordpress.com/>

Bunjevačka matica, 24000 Subotica, Korzo 8.

Tel: 024/ 557-213

bunjevackamatica@open.telekom.rs

<https://www.bunjevacka-matica.rs/>

Redakcioni kolegijum: dr Aleksandar Raič predsednik Odbora, dr Suzana Kujundžić Ostojić, MA Sandra Iršević, Zvonko Stantić politikolog, Ivan Vojnić Kortmiš.

A.Raič: ugbunjevci@gmail.com